

Provincie Noord-Holland Uitkomsten controle en overige informatie 2015

Rapportage aan Provinciale Staten

Het doet ons genoegen u ten behoeve van de behandeling in de rekeningcommissie verslag uit te brengen omtrent de stand van zaken van onze accountantscontrole 2015 van de Provincie Noord-Holland. Hoewel onze controle nog niet gereed is, willen wij u informeren over de voorlopige uitkomsten tot dusver. Wij zullen het concept verslag aanvullen met de uitkomsten over de onderhanden controle en definitief maken na afronding van de controle. Graag lichten wij e.a. toe in de rekeningencommissie van maandag 6 juni 2016.

Provinciale Staten van de Provincie Noord-Holland
T.a.v. mw. M. Spoor-Hendriks (Statengriffie)
Postbus 3007
2001 DA HAARLEM

Utrecht, xx juni 2016

Uitkomsten controle en overige informatie 2015

Geachte leden van Provinciale Staten,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening 2015 van de provincie Noord-Holland. Wij willen u over de volgende onderwerpen informeren:

- ▶ Onze conclusie
- ▶ Story of the audit
- ▶ Uitkomsten jaarrekeningcontrole
- ▶ Kwaliteit beheersorganisatie
- ▶ Actualiteiten

De huidige veranderingen in het accountantsberoep, mede geïnitieerd door de politiek, AFM en onze beroepsgroep, gericht op verbetering van de kwaliteit en versterking van de onafhankelijkheid ondersteunen wij volledig. In dit verband onderstrepen wij het belang van een open en eerlijke dialoog met u als lid van Provinciale Staten te voeren. Dit vormt een essentieel onderdeel van het controleproces, evenals van de algehele corporate governance.

Dit verslag is uitsluitend bestemd voor gebruik door de Provinciale Staten en mag niet door anderen worden gebruikt. De inhoud van dit verslag is besproken met de Auditcommissie, de Gedeputeerde Financiën, de directeur Middelen en de concerncontroller.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. J.M.A. Drost RA



Inhoudsopgave

Onze conclusie	4
Story of the audit	7
Uitkomsten jaarrekeningcontrole	10
Kwaliteit beheersorganisatie	20
Actualiteiten	25

Bijlagen

- 1 Onafhankelijkheid en controleproces
- 2 Overzicht controleverschillen
- 3 SiSa-bijlage

Totaal aantal pagina's in dit rapport: 33

Concept

Onze conclusie

Onze conclusie

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

Uitkomsten jaarrekeningcontrole	Conclusie van onze controle	Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2015 te verstrekken. Dit betekent dat het jaarverslag en de jaarrekening 2015 zijn ingericht in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en de in de programmarekening opgenomen balans en toelichting en rekening van baten en lasten een getrouwe weergave zijn van de financiële positie en baten en lasten van de provincie Noord-Holland. De geconstateerde – en niet gecorrigeerde - controleverschillen leiden er niet toe dat het oordeel aangepast wordt.
	De jaarrekening is rechtmatig	Wij zijn tevens voornemens bij de jaarrekening van de provincie Noord-Holland een goedkeurende verklaring af te geven met betrekking tot de rechtmatigheid. Dit betekent dat de baten en lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2015 in overeenstemming zijn met de relevante wet- en regelgeving.
	Geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage	Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2015. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de overige specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.
	Toelichting WNT	De provincie Noord-Holland dient te voldoen aan de vereisten volgens de Wet Normering Topinkomens. Voor het jaar 2015 zijn de normbedragen volgens de WNT aangepast. Wij hebben vastgesteld dat de topfunctionarissen van provincie en de verplichte toelichtingen in het kader van de WNT in overeenstemming met de WNT zijn opgenomen.
	Uw speerpunten	Ten aanzien van uw speerpunten de verwerking van onderhoudskosten en het EMU-saldo hebben wij geen opmerkingen.

Onze conclusie

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

Uitkomsten jaarrekeningcontrole	Financiële positie/kwaliteit van het resultaat	Wij constateren dat de vermogens- en liquiditeitspositie goed te noemen is. Daarnaast geven de structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit de provincie nog voldoende ruimte om tegenvallers op te vangen. De financiële positie van de provincie is dan ook zeer goed te noemen. Het gerealiseerd saldo van baten en lasten (resultaat voor bestemming) bedraagt € 12,1 miljoen nadelig en wijkt daarmee af van de begroting na wijzigingen 2015. De afwijking van de lasten en baten ten opzichte van de begroting zijn minder groot dan in vorig jaar. Bij de tussentijdse bijstelling 2015 is de begroting geactualiseerd. Desalniettemin blijft de provincie bij de realisatie afhankelijk van derden. De afwijking van het resultaat na mutatie in reserves (€1,1 miljoen) is ten opzichte van 2014 (€11,9 miljoen) sterk verbeterd.
Kwaliteit beheersorganisatie	Interne beheersmaatregelen	Wij hebben tijdens onze tussentijdse controle de belangrijkste processen die ten grondslag liggen aan de jaarrekening 2015 beoordeeld. Wij constateren dat uw administratieve processen inclusief het rechtmatigheidsbeheer in materiële zin op orde zijn. Het aantal aanbevelingen ter verdere verbetering van de processen is beperkt. De rode draad in onze aanbevelingen is het beter documenteren van de beheersmaatregelen in de lijnorganisatie.
	Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking	Naar aanleiding van de gerapporteerde IT bevindingen, heeft de Provincie een actieplan opgesteld om de risico's van de bevindingen voor de korte termijn te reduceren en voor de lange termijn te beheersen. Naar aanleiding van de IT audit in 2015, hebben wij geconstateerd dat de noodzakelijke structurele verbeteringen zoals benoemd in het actieplan zijn ingezet, maar nog niet volledig zijn afgerond. De verwachting is dat alle acties medio 2016 zijn geadresseerd. Verder heeft de Provincie voor de korte termijn diverse risico mitigerende acties ingesteld om de risico's van de bevindingen te beperken door, bijvoorbeeld het aantal gebruikersaccounts met ongelimiteerde toegangsrechten en functiescheidingsconflicten, te reduceren. Daarnaast zijn de IT bevindingen omtrent de externe service provider geadresseerd in het nieuwe aanbestedingstraject voor de nieuwe service provider.
	Rechtmatigheid beheer	Wij hebben bij de controle over 2015 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden en het controleprotocol 2015 van de provincie Noord-Holland. Ten aanzien van het rechtmatigheidsbeheer hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.
Actualiteiten	Nieuwe wet- en regelgeving	In dit rapport vragen wij uw aandacht voor vanaf 2016 geldende nieuwe wet- en regelgeving zoals de vennootschapsbelasting, de Wet Data lekken en de vernieuwing van het besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Concept

Story of the audit

Story of audit

Verantwoordelijkheden

Algemeen

Conform de door u aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2015 van de provincie Noord-Holland gecontroleerd. Het is de verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten van de provincie om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met de van toepassing zijnde grondslagen van financiële verslaggeving. Het is onze verantwoordelijkheid een controleverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Onze controle is verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het door u vastgestelde controleprotocol en het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado). De aard van onze opdracht is nader uiteengezet in onze opdrachtbevestiging 2015.

Fraude en naleving wet- en regelgeving

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en het naleven van wet- en regelgeving (hierna onregelmatigheden) berust zowel bij degenen belast met governance (Provinciale Staten) als bij het management (Gedeputeerde staten). Het is van belang dat Gedeputeerde Staten, onder toezicht van Provinciale Staten, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude en onregelmatigheden, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude en onregelmatigheden kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude en onregelmatigheden te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat. Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet zullen worden ontdekt, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de Standaarden.

Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 en 250 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties.

Bevestiging onafhankelijkheid

Wij hebben alle aspecten geanalyseerd die onze onafhankelijkheid gedurende het jaar zouden kunnen bedreigen. Daar waar onafhankelijkheidsregels dit vereisen, hebben wij aanvullende waarborgen ingevoerd. Wij bevestigen dat wij zowel als organisatie en als controleteam onafhankelijk van de provincie Noord-Holland zijn.

Story of audit

Gehanteerde materialiteit

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden stelt Provinciale Staten de goedkeuringstolerantie vast die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren, deze is gesteld op 1% van de lasten voor fouten en 3% van de lasten voor onzekerheden. Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Op grond van de jaarrekening 2015 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 6,2 miljoen (1% van de lasten) en voor onzekerheden € 18,6 miljoen (3% van de lasten). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Wij hebben de bepaalde materialiteit in onze planningsfase van de controle, gedurende en na afloop van de controle geëvalueerd en hebben deze gedurende de audit niet aangepast.



Concept

Uitkomsten
jaarrekeningcontrole

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Conclusie van de controle

Controleverklaring

Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening van de provincie Noord-Holland af te geven over het boekjaar 2015.

De jaarrekening en het jaarverslag zijn door de provincie Noord-Holland opgemaakt in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Wij hebben vastgesteld dat de jaarrekening 2015 van de provincie Noord-Holland geen materiële afwijkingen vertoont ten opzichte van de voorschriften van het BBV. Daarnaast zijn wij nagegaan of het jaarverslag de minimale wettelijk voorgeschreven informatie bevat en of de inhoud van dit verslag geen tegenstrijdigheden bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening. Wij hebben vastgesteld dat de inhoud van het jaarverslag niet strijdig is met de jaarrekening.

Wij zijn er bij ons oordeel van uitgegaan dat de Staten de nu overlegde jaarrekening ongewijzigd vaststelt. Indien er nog wijzigingen worden aangebracht in de definitieve vorm van de jaarrekening dienen wij deze te beoordelen alvorens onze controleverklaring hierbij mag worden opgenomen.

Controleverschillen

Tijdens onze controle inventariseren wij verschillen tussen enerzijds bedragen, classificaties, presentatie en toelichting van jaarrekeningposten die de provincie Noord-Holland heeft opgenomen of gerapporteerd en anderzijds bedragen, classificaties, presentatie of toelichting zoals die naar onze mening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten dienen te worden opgenomen of gerapporteerd. Zie voor de ongecorrigeerde controleverschillen de bijlage.

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door Gedeputeerde Staten gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Kwaliteit jaarverslag

Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig de vereisten in het BBV is opgesteld en verenigbaar is met de jaarrekening. De toelichtingen kunnen verfijnd worden door de daadwerkelijke oorzaak van verschillen te vermelden. Verder hebben wij vastgesteld dat de verplichte paragrafen zijn opgenomen.

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld op basis van een continuïteitsveronderstelling. Het is onze verantwoordelijkheid te beoordelen of het college van Gedeputeerde Staten de jaarrekening van de provincie Noord-Holland terecht heeft opgesteld op basis van continuïteit. Gezien de financiële positie van de provincie en de sluitende meerjarenbegroting zijn wij van mening dat het college van Gedeputeerde Staten de jaarrekening terecht op basis van continuïteit heeft opgesteld.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Uw speerpunten

Investerings in wegen en vaarwegen

Uw vragen

Hoe worden de onderhoudskosten van investeringen in wegen en vaarwegen verwerkt in de jaarrekening en de (meerjaren)begroting? Zijn deze onderhoudskosten onderbouwd middels actuele beheerplannen?

Antwoord EY

Vanuit het Provinciaal Meerjarenprogramma Onderhoud (PMO) 2016-2020 zijn vier categorieën van onderhoud te identificeren namelijk:

1. Vast onderhoud,
2. Variabel onderhoud,
3. Vervangingsinvesteringen en
4. Kunstwerken (bruggen en sluizen).

Verwerking in de jaarrekening

1. Vast onderhoud wordt direct in de exploitatie van het betreffende boekjaar verwerkt.
2. Variabel Onderhoud bestaande uit groot onderhoud en levensduur verlengend onderhoud wordt verwerkt via de Voorziening Groot Onderhoud op de balans. Deze voorziening strekt tot een gelijkmatige verdeling van lasten over meerdere jaren en voorkomt pieken in de exploitatie.
3. Vervangingsinvesteringen zoals het 1 op 1 vervangen of het aanleggen van wegen etc, worden geactiveerd op de balans en afgeschreven.
4. Investeringsprogramma vervanging kunstwerken. De uitgaven volgens het investeringsprogramma vervanging kunstwerken loopt deels via de voorziening groot onderhoud en wordt deels gedekt door een bestemmingsreserve.

Het PMO 2016 -2020 is actueel.

EMU-saldo

Uw vragen

Wat is het gerealiseerde EMU-saldo over het boekjaar 2015 in relatie tot de referentiewaarde voor 2015? Wat is de betekenis van een eventuele onder- of overschrijding van de referentiewaarde?

Antwoord EY

Het berekend EMU-saldo over 2015 bedraagt -€157.460.231 (begroting 2015 -€197.895.901). Het EMU-saldo geeft het financieringssaldo minus deelname aan bedrijven en inkomsten uit kredietverstrekking weer uitgedrukt in geld. De individuele EMU-referentiewaarde bedraagt volgens de septembercirculaire 2014 van het provinciefonds voor de provincie Noord-Holland €61.533.000. De referentiewaarde is in 2015 ruimschoots overschreden. Aan het overschrijden van de individuele referentiewaarde zijn geen directe consequenties verbonden. De referentiewaarde geeft een indicatie van het aandeel dat de provincie Noord-Holland heeft in het gezamenlijke EMU-saldo van onder andere gemeenten, provincies en waterschappen samen.

Het Rijk en de decentrale overheden hebben afgesproken dat decentrale overheden tezamen een EMU-tekort morgen hebben van maximaal 0,5% van het bruto binnenlands product (BBP).

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Grondslagen van financiële verslaggeving

-  Mate van schattingsonzekerheid is hoog, door onzekere (externe) omstandigheden
-  Mate van schattingsonzekerheid is gemiddeld
-  Mate van schattingsonzekerheid ligt laag

Schattingsprocessen binnen de jaarrekening

Gedeputeerde Staten zijn verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening. Als accountant beoordelen wij deze schattingen. Wij kunnen instemmen met de door Gedeputeerde Staten gemaakte inschattingen en waarderingsgrondslagen. Wij constateren dat de schattingen op zorgvuldige wijze tot stand zijn gekomen, echter gerelateerd aan de aard van een schatting bevatten deze op plaatsen nog schattingsonzekerheden. Dergelijke onzekerheden zijn afdoende toegelicht in de jaarrekening en in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Belangrijke schattingen	2015	2014	Toelichting
Waardering immateriële en materiële vaste activa			De immateriële en materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de aanschafwaarde verminderd met eventuele ontvangen investeringsbijdragen en cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de economische levensduur van het actief. De afschrijvingspercentages voor nieuwe investeringen zijn acceptabel.
Waardering financiële vaste activa			Onder de financiële vaste activa opgenomen deelnemingen zijn tegen nominale en/of aanschafwaarde opgenomen minus een eventuele voorziening in verband met een duurzame waardevermindering.
Waardering financiële vaste activa - RON			De provincie participeert in enkele risicovolle deelnemingen waaronder de RON. Eventuele financiële risico's worden op een juiste wijze voorzien of zijn in de risicoparagraaf beschreven. De ontvangst van de lening aan de RON is voor een deel afhankelijk van de uitkomst van de scenario's omtrent het project Hoogtij. Bij de jaarrekening van de RON over 2014 en 2015 is vooralsnog geen controleverklaring beschikbaar en bestaat er een onzekerheid in de jaarrekeningcontrole. Dit hebben wij conform 2014 in onze evaluatie van de onzekerheden meegewogen voor het totaal bedrag ad € 9,6 miljoen.
Waardering niet in exploitatie genomen bouwgronden			De niet in exploitatie opgenomen bouwgronden zijn op de balans opgenomen tegen de verkrijgingprijs of een duurzaam lagere marktwaarde. Boekwaarden zijn adequaat onderbouwd en de voorziening voor Crailo is toereikend.
Inschatting inbaarheid van vorderingen			Wij hebben de waardering van de debiteuren beoordeeld. De provincie heeft geen voorziening debiteuren en kiest ervoor om vorderingen af te boeken wanneer het zeker is dat deze niet inbaar zijn.
Voorzieningen			Voorzieningen worden gevormd wegens verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten. De meerjarenplannen omtrent onderhoud zijn inherent gelet op de omvang en afhankelijkheid van moment van uitvoering van de werkzaamheden gevoeliger voor afwijkingen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Waardering deelnemingen en samenhangende financiële belangen

De waardering van de deelnemingen en de hiermee samenhangende financiële belangen, zoals (achtergestelde) leningen en afgegeven garantstellingen is een significant risico in onze controleaanpak, vanwege de mate van schattingsonzekerheid. Wij hebben het proces rondom de totstandkoming van de waardering beoordeeld. De provincie beschikt over een accountteam waarin op integrale wijze voorbereiding en opstelling van besluitnota's plaatsvindt voor de verschillende verbonden partijen. De tijdigheid van de informatievoorziening van verbonden partijen wordt bewaakt. Gezien het toenemende belang van de deelnemingen is het noodzakelijk dat binnen het jaarrekeningtraject rekening gehouden wordt met de tijdigheid van de aanlevering van de gecontroleerde cijfers van de deelnemingen. Hierdoor kan de organisatie haar controlerende rol eerder en beter inbedden in het afsluitproces en zijn de conceptcijfers van de provincie betrouwbaarder.

Follow up RON

De Provincie Noord-Holland heeft in het verleden een lening van € 11,1 miljoen verstrekt aan de RON en de deelnemingswaarde is in 2013 afgewaardeerd naar nihil. De jaarrekening 2013 was pas in januari 2015 afgerond, waarbij de accountant een oordeelonthouding heeft afgegeven gelet op de onzekerheid in de controle over het project Hoogtij, aangezien de aandeelhouders, waaronder de provincie, niet bereid waren om aanvullend kapitaal te storten en er nog een onzekerheid bestond over de realisatie van dit project.

In 2016 zijn de exploitatie en de bedrijfsvoering van de RON herzien en heeft in 2016 een extra financiering door provincie in de RON plaatsgevonden om het project Hoogtij mee te financieren. Vanwege deze herziening en bijstorting in 2016 heeft de provincie besloten om de RON te waarderen tegen de oorspronkelijk verkrijgingsprijs en de afwaardering van de deelnemingswaarde in 2013 terug te draaien.

Echter zijn de definitieve jaarrekeningen van de RON over 2014 en over 2015 ten tijde van onze controle 2015 nog niet beschikbaar. De conceptcijfers geven het volgende beeld: eigen vermogen 2015 €4,5 miljoen negatief (2014: 4,2 miljoen negatief), resultaat 2015 €227.000 negatief (2014 €2,7 miljoen positief).

Gelet op de onzekerheid omtrent de uitkomst van de scenario's omtrent het project Hoogtij en het feit dat bij de jaarrekening van de RON over 2014 en 2015 nog geen controleverklaring beschikbaar is, bestaat er een onzekerheid in de jaarrekeningcontrole 2015. Dit hebben wij conform 2014 in onze evaluatie van de onzekerheden meegewogen voor het totaal bedrag ad € 9,6 miljoen. Aangezien dit bedrag lager is dan de goedkeuringstolerantie voor onzekerheden heeft dit niet geleid tot een aanpassing van de strekking van onze controleverklaring.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Niet in exploitatie genomen gronden - Crailo

Update Crailo

De provincie heeft in 2011 een voorziening getroffen m.b.t. Crailo ad € 8 miljoen. De boekwaarde per 31 december 2015 bedraagt €25.193.494. In 2014 heeft er nader onderzoek plaatsgevonden naar de vraagbehoefte van Crailo. De ontwikkelingen hebben geleid tot een nieuwe taxatie in 2016. Deze taxatie komt uit op een waarde van €44.258.000. Deze taxatie geeft de maximale potentie van Crailo aan. In deze taxatie is echter geen rekening gehouden met de invulling van een deel van deze gronden als natuurgrond waarmee de realiseerbare waarde aanzienlijk lager komt te liggen. Daarnaast bestaat er in de huidige economie nog altijd de nodige onzekerheid ten aanzien van de realisatie van grondexploitaties. De provincie is dan ook van mening dat de huidige waarde de meest reële inschatting betreft. Wij kunnen ons vinden in deze waardering.

Overige gronden

De marktwaarden van de overige niet in exploitatie genomen gronden zijn onderbouwd met (recente) taxatierapporten. Op basis van deze rapporten concluderen wij dat de overige niet in exploitatie genomen gronden eveneens juist gewaardeerd zijn. Alle grondposities zijn onderbouwd met recente taxaties en omvatten over het algemeen een beperkte omvang van de waarde per m2.

Aangegane verplichtingen door RVO

Als gevolg van de afronding van het Investeringsbudget Landelijk Gebied en het aangaan van het bestuursakkoord Natuur is de provincie voorgaand jaar verantwoordelijk geworden voor natuurtaken. Dit betekent dat de door RVO aangegane verplichtingen per 31 december 2014 over zijn overgenomen, en dat deze verplichtingen door de provincie dienen te worden afgewikkeld (uit gefinancierd). Dit is voor het eerst in de jaarrekening 2014 verwerkt. Aangezien de uitvoering en de administratie nog volledig plaatsvindt door RVO, is de provincie afhankelijk van oplevering vanuit RVO teneinde (tussentijds) te kunnen aansluiten op de door RVO gevoerde administratie (zogenaamde trappenhuis).

Wij hebben tijdens onze jaareindecontrole extra aandacht gegeven aan de aansluiting met het trappenhuis en de verwerking van de lasten conform de verslaggevingsregels. Wij hebben hierbij geen bijzonderheden geconstateerd.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Vastgoedbeleid grondposities

De provincie beschikt over een omvangrijke grondportefeuille. In ons accountantsverslag 2014 hebben wij gevraagd om een concretisering van het verkoopbeleid van de grondposities in het vastgoedbeleid van de provincie waarin de kaderstelling en de doelstellingen zijn vastgelegd. Inmiddels is het vastgoedbeleid geactualiseerd en vastgesteld.

SiSa

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2015. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de navolgende specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. Anders dan het feit dat alle provincies tegen de problematiek aanlopen dat de deugdelijke totstandkoming van de rapportage van Bureau Jeugdzorg aangaande de indicatoren "Aantal aanmeldingen 2014 aan het LBIO door bureau jeugdzorg" en "Aantal afmeldingen 2014 aan het LBIO" door bureau jeugdzorg niet vastgesteld kan worden.

Onze controleaanpak hierbij hebben wij in het hoofdstuk Onafhankelijkheid en controleproces nader toegelicht. De SiSa-bijlage dient door uw provincie samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage. In de bijlage bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. De provincie kan deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

De provincie Noord-Holland kent diverse niet uit de balans blijvende verplichtingen en regelingen. Per jaareinde heeft een interne inventarisatie plaatsvonden om de volledigheid van de niet uit de balans blijvende verplichting te waarborgen. De relevante niet uit de balans blijvende verplichtingen zijn opgenomen in de toelichting van de jaarrekening.

Claims

De afdeling Juridische Zaken houdt een lijst bij met alle lopende claims. In deze lijst wordt bijgehouden waar de claim betrekking op heeft, de kans en impact van de claim en de betrokken partijen. Vanaf 2016 wordt hierin ook het verwachte claimbedrag opgenomen. En zal deze lijst periodiek met de directies en afdeling besproken worden.

Opschonen subsidiecrediteuren

De subsidiecrediteuren bevat een groot aantal oude verplichtingen. In totaal is € 17.886.570 aan subsidiecrediteuren opgenomen wat ouder is dan 5 jaar (2010 en eerder). Op basis van de monitor van de sector subsidies vindt twee keer per jaar een analyse plaats van de status van de nog openstaande subsidieverplichtingen. Wij adviseren het college van Gedeputeerde Staten gezien de ouderdom van deze subsidieverplichtingen de verplichtingen op te schonen en over te gaan tot het afwikkelen van de oude verplichtingen. Dit kan mogelijk een afwikkelresultaat tot gevolg hebben.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Wet normering topinkomens

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd. Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden. In het kader van de jaarrekening 2015 heeft de organisatie een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen de provincie. Deze informatie is opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.



Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Resultaat en financiële positie besproken

Voordelig resultaat nader besproken

Het resultaat (na mutaties reserves) over het jaar 2015 bedraagt € 6,6 miljoen voordelig ten opzichte van de actuele begroting.

Het resultaat over 2015 ten opzichte van de actuele begroting kan als volgt worden weergegeven.

Bedragen x € 1.000	actuele begroting	Rekening 2015	Afwijking
Totale lasten	-544.905	-489.138	55.767
Totale baten	490.303	477.079	13.224
Saldo van baten en lasten	-54.602	-12.060	42.542
Mutaties in reserve	62.422	18.714	43.708
Resultaat	7.820	6.654	1.166

Kwaliteit van het resultaat

Het gerealiseerd saldo van baten en lasten (resultaat voor bestemming) bedraagt € 12,1 miljoen nadelig en wijkt daarmee af van de begroting na wijzigingen 2015. De afwijking van de lasten en baten ten opzichte van de begroting zijn minder groot dan in vorig jaar. Bij de tussentijdse bijstelling 2015 is de begroting geactualiseerd. Desalniettemin blijft provincie bij de realisatie afhankelijk van derden. De afwijking van het resultaat na mutatie in reserves (€1,1 miljoen) is ten opzichte van 2014 (€11,9 miljoen) sterk verbeterd.

In de programmaverantwoording analyseert de provincie het ontstaan van het resultaat, de verschillen zijn op een adequate wijze toegelicht. De totale lasten wijken 10,2% af ten opzichte van de begroting en deze afwijking wordt met name veroorzaakt door onderbesteding vanwege de afhankelijkheid van derden met vertraging in projecten of latere subsidieverstrekking tot het gevolg.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Resultaat en financiële positie besproken

Financiële kengetallen

Op 15 mei 2015 is een besluit tot wijziging van het BBV vastgesteld. Dit in verband met het opnemen van financiële kengetallen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Als gevolg van dit wijzigingsbesluit, dient de provincie met ingang van de Begroting 2016 een aantal verplichte ratio's te vermelden en een afzonderlijke toelichting per kengetal op te nemen. Deze ratio's zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Relevante financiële kengetallen			
Ratio	2014 realisatie	2015 begroting	2015 realisatie
Netto schuldquote	-56,2%	-72,9%	-88,1%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-89,4%	-115,7%	-99,6%
Solvabiliteitsratio	52,5%	49,2%	58,4%
Grondexploitatie	8,1%	8,5%	9,5%
Structurele exploitatieruimte	8,9%	8,9%	6,3%
Belastingcapaciteit	84,2%	83,5%	83,5%

De provincie Noord-Holland heeft aan deze wijziging van het BBV een tijdige en adequate invulling gegeven. Een afzonderlijk kengetal zegt nog weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze

alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld geven van de financiële positie van de provincie. Wij constateren dat de vermogens- en liquiditeitspositie goed te noemen is. Daarnaast geven de kengetallen structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit de provincie nog voldoende ruimte om tegenvallers op te vangen. De financiële positie van de provincie is dan ook zeer goed te noemen.

Kwaliteit beheersorganisatie

Kwaliteit beheersorganisatie

Interne beheersmaatregelen

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2015 van de provincie hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van de provincie, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht, gebaseerd op de door de provincie Noord-Holland verrichte verbijzonderde interne controle, voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven. Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

Bevindingen interne beheersing

Wij constateren dat uw administratieve processen inclusief het rechtmatigheidsbeheer in materiële zin op orde zijn. Het aantal aanbevelingen ter verdere verbetering van de processen is beperkt. De rode draad door onze aanbevelingen is het beter documenteren van de beheersmaatregelen in de lijnorganisatie. Maak de uitgevoerde beheersmaatregelen zichtbaar. De belangrijkste aanbevelingen 2015 ter verdere verbetering van de interne beheersing zijn:

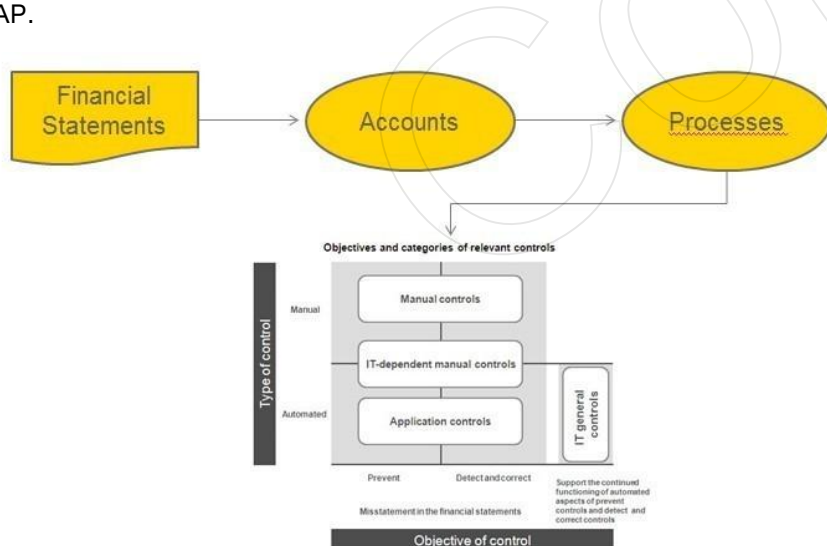
- ▶ De doorontwikkeling van de afdeling Verbijzonderde interne controle en daarbij het beleggen van de VIC functionarissen onder concerncontrol.
- ▶ Het uitvoeren van een zichtbare toets op de volledigheid van het doorvoeren van de financiële consequenties van PS/GS besluiten in het financieel systeem.
- ▶ Het uitvaardigen van nadere richtlijnen ten aanzien van het vastleggen en archiveren van prestatiedocumentatie. Bij het opstellen van deze richtlijnen dient rekening gehouden te worden met de aard, de omvang en het risicoprofiel van de betreffende inkopen.



Kwaliteit beheersorganisatie

Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van de directie ontvangen. Ons IT audit voeren wij dan ook uit in het kader van de jaarrekeningcontrole 2015. De bedrijfsprocessen van de Provincie worden ondersteund door het SAP platform. Gezien de jaarrekening vanuit de processen wordt gevoed en hierbij door SAP wordt ondersteund, is het voor de betrouwbaarheid van de cijfers in de jaarrekening belangrijk om zowel inzicht te krijgen in de beheersing van de processen en daarmee ook de beheersing van SAP. Vanuit de controle van de jaarrekening beoordelen wij de interne controlemaatregelen binnen de bedrijfsprocessen, welke een betrouwbare totstandkoming van de jaarrekening waarborgen. Voor de beheersing van SAP beoordelen wij de algemene IT beheersmaatregelen die ingaan op het IT beheer en de procedures inzake verandermanagement, gebruikersbeheer en IT bedrijfsvoering (zie het volgende figuur). Deze algemene IT beheersmaatregelen waarborgen een continue betrouwbare werking van SAP.



Tijdens de jaarrekeningcontrole van 2014, hebben wij onze IT audit uitgevoerd op de opzet en bestaan van de algemene IT beheersmaatregelen van voor de jaarrekening relevante systemen. Het doel hiervan was om, ter ondersteuning van de jaarrekeningcontrole, te bepalen in hoeverre gesteund kan worden op de betrouwbare gegevensverwerking van SAP, alsook de werking van geautomatiseerde controlemaatregelen (bijvoorbeeld 3-way-match bij inkopen) in deze systemen. Toentertijd is vastgesteld dat een aantal verbeteringen rondom de beheersing van de SAP omgevingen noodzakelijk waren. De belangrijkste bevindingen hierbij hadden betrekking op de aanwezigheid van een relatief hoog aantal gebruikersaccounts met ongelimiteerde toegangsrechten, mogelijkheid tot doorbreking van diverse controle-technische functiescheidingen (door relatief veel eindgebruikers in SAP) en het ontbrekende toezicht en inzicht op de interne beheersing en performance van de externe service provider op het gebied van back-up, recovery en fysieke- en systeemtoegang.

Naar aanleiding van de gerapporteerde IT bevindingen uit 2014, heeft de Provincie een actieplan opgesteld om de risico's van de bevindingen voor de korte termijn te reduceren en voor de lange termijn te beheersen. Naar aanleiding van de IT audit in 2015, hebben wij geconstateerd dat de noodzakelijke verbeteringen zoals benoemd in het actieplan zijn ingezet, maar nog niet volledig zijn afgerond. De verwachting is dat alle acties in het medio 2016 zijn geadresseerd. Verder heeft de Provincie voor de korte termijn diverse risico mitigerende acties ingesteld om de risico's van de bevindingen te beperken door, bijvoorbeeld het aantal gebruikersaccounts met ongelimiteerde toegangsrechten en functiescheidingenconflicten, te reduceren. Daarnaast zijn de IT bevindingen omtrent de externe service provider geadresseerd in het nieuwe aanbestedingstraject voor de nieuwe service provider.

We adviseren de Provincie om periodiek te valideren dat alle risico's van de IT bevindingen adequaat geadresseerd blijven.

Kwaliteit beheersorganisatie

Rechtmatigheidsbeheer

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

Wij hebben bij de controle over 2015 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden en het controleprotocol 2015 van de provincie Noord-Holland. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- ▶ Begrotingsrechtmatigheid;
- ▶ Aanbestedingen
- ▶ Mutaties in de reserves;
- ▶ Misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium;
- ▶ Niet-financiële beheershandelingen.

Begrotingsrechtmatigheid

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van Provinciale Staten is gerespecteerd. Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Dit betreffen enkel de lasten omdat hierop een beoordeling en rapportering van de accountant wordt gevraagd vanuit de Kadernota Rechtmatigheid.

Provinciale Staten autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan Provinciale Staten.

Door een goede inrichting van de planning-en-controlcyclus dient het college van Gedeputeerde Staten er voor te zorgen dat de begroting en budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan Provinciale Staten, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen.

Indien desondanks budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan Provinciale Staten, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door Provinciale Staten geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij open-einde-regelingen. Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door Provinciale Staten worden geautoriseerd.

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door Provinciale Staten geautoriseerde begroting. Wij constateren dat op het programma milieu en het programma financiën overschrijdingen hebben plaatsgevonden. U bent in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2015 in staat eventuele overschrijdingen te autoriseren. Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons oordeel over de (begrotings)rechtmatigheid.

Kwaliteit beheersorganisatie

Rechtmatigheidsbeheer

Europese aanbestedingen

De aanbestedingswet voorgaand jaar is ingrijpend gewijzigd, waarbij striktere regels gelden over clustering, proportionaliteit van eisen, bepaling over niet-samenvoegen en verplicht splitsen van opdrachten en bepalingen die betrekking hebben op het beperken van de kosten van het deelnemen aan een aanbesteding.

U heeft in 2015 uw inkoopbeleid aangepast naar de nu geldende wetgeving. Ten tijde van de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat een gedegen rechtmatigheidsonderzoek op de naleving van de wetgeving heeft plaatsgevonden. In het kader van onze controle hebben wij alleen de naleving van de Europese aanbestedingswet getoetst.

Mutaties reserves

De mutaties in de reserves conform de exploitatierekening kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen (€ 1.000)	Actuele begroting	Rekening 2015	Afwijking
Onttrekkingen	200.729	150.603	50.126
Dotaties	138.307	131.889	6.418
Per saldo	62.422	18.714	43.708

Ten aanzien van de reserves constateren we een verschil op de onttrekkingen van € 50 miljoen.

Het misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium;

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. De provincie Noord-Holland heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag.

Daarnaast hebben wij gericht geïnformeerd naar de lopende procedures waarbij de provincie Noord-Holland betrokken is, teneinde indicaties te verkrijgen over de eventuele risico's op dit vlak. Op grond hiervan beschikken wij niet over aanwijzingen die een nader onderzoek naar de (financiële) gevolgen noodzakelijk maakt.

Concept

Actualiteiten

Actualiteiten

Wijzigingen in wet- en regelgeving

Vennootschapsbelasting

De Provincie Noord-Holland was als publiekrechtelijke rechtspersoon niet belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting ('Vpb'). Op basis van de wet 'Modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen' zijn publiekrechtelijke rechtspersonen met ingang van 1 januari 2016 belastingplichtig voor zover zij een onderneming drijven. Te denken valt bijvoorbeeld aan verhuur van vastgoed, de exploitatie van parkeergarages en activiteiten van verbonden partijen (deelnemingen en gemeenschappelijk regelingen). De activiteiten waarmee de publiekrechtelijke rechtspersoon een onderneming drijft zijn mogelijk vrijgesteld van Vpb, indien een vrijstelling kan worden toegepast. Bijvoorbeeld de vrijstelling voor het uitoefenen van een publieke taak. Deze vrijstelling is overigens alleen voorhanden indien met die activiteit niet in concurrentie wordt getreden. De provincie zal daarom in beginsel vanaf 2016 jaarlijks een aangifte vennootschapsbelasting moeten opstellen voor de belaste activiteiten.

De financiële impact van de Vpb-plicht is afhankelijk van de fiscale winst die wordt gerealiseerd met de belaste activiteiten. Hierover dient jaarlijks 25% vennootschapsbelasting (met een tariefopstap van 20% over de eerste EUR 200.000) te worden betaald. Met deze belastinglast zal jaarlijks rekening moeten worden gehouden in de begroting en jaarrekening. In de aanloop naar deze Vpb-plicht per 1 januari 2016 hebben wij vernomen dat de provincie volop bezig is met de implementatie van de VPB-plicht en dat de financiële consequenties lijken mee te vallen.

Wet meldplicht datalekken

Organisaties verwerken steeds meer data en dat neemt alleen maar toe. Daarbij is het noodzakelijk dat de controle op de verwerkte data gehandhaafd blijft. De wetgever probeert hierin bij te sturen door organisaties bewuster om te laten gaan met data (specifiek persoonsgegevens) en de kans op verlies te minimaliseren. Dit doet zij door per 1 januari 2016 de Wet meldplicht datalekken in te voeren. Per dat moment geldt dat datalekken moet worden gemeld bij het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP). Indien de organisatie daarin verzuimt, kan het CBP boetes opleggen tot maximaal € 810.000 of 10% van de omzet.

Wijzigingen verslaggevingsregels

In 2016 wijzigen de verslaggevingsregels binnen de BBV. Enerzijds heeft dit effect op de inrichting van de begroting 2017 en verder. Anderzijds heeft dit effect op de waardering en de presentatie van vooral de post voorraden in de jaarrekening 2016. Voor de provincie Noord-Holland kunnen deze wijzigingen met name effect hebben op de rubricering binnen de balans en in beperkte mate op de waardering van de projecten waarvoor nu een verliesvoorziening is getroffen.

Wij adviseren Gedeputeerde Staten tijdig de mogelijke effecten te inventariseren en hier tijdig rekening mee te houden.

Concept

Bijlagen

Onafhankelijkheid en ViO

Bijlage 1

Inleiding

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO die we hieronder hebben opgenomen betreffen:

- ▶ langdurige betrokkenheid
- ▶ samenloop van dienstverlening
- ▶ geschenken en giften

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2014. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichthouders.

Op 17 juni 2016 wordt een gewijzigde ViO van kracht vanwege de implementatie van Verordening (EU) nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (sr) managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- ▶ drs. J.M.A. Drost RA betrokken sinds boekjaar 2009
- ▶ drs. N.J.E.P. van Engelen RA betrokken sinds boekjaar 2015

Wij brengen u tijdig op de hoogte van belangrijke teamwisselingen. Intern beschikken wij over interne overdrachtsprocedures, zodat u geen hinder ondervindt van een teamwisseling.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurediensten. Voor niet-OOB's is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurancedienst niet van materiële invloed is op het assurance-object. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurancedienst niet:

- ▶ subjectief of niet-routinematig is; of
- ▶ een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assuranceteam twijfelt of deze verwerkingswijze passend is; of
- ▶ leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Ten aanzien van de dienstverlening aan Provincie Noord-Holland is er geen sprake van samenloop van de wettelijke controles en overige dienstverlening met materiële invloed op de jaarrekening.

Overzicht ongecorrigeerde controleverschillen

Bijlage 2

Het hieronder opgenomen overzicht met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan het college van Gedeputeerde Staten en is als bijlage bij de bevestiging bij de jaarrekening gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college van Gedeputeerde Staten besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college van Gedeputeerde Staten moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen instemmen met de overwegingen van het college van Gedeputeerde Staten om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen niet materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening. De geconstateerde fouten en onzekerheden ter hoogte van zijn lager dan de door u vastgestelde controletolerantie.

De kwalitatieve factoren die hierbij in overweging zijn genomen, zijn:

- ▶ het effect op het resultaat voor en na bestemming;
- ▶ het effect op de balansposten, inclusief het eigen vermogen;
- ▶ het effect op significante toelichtingen, individuele items, sub totaal of totaal in de jaarrekening.

Wij lichten de ongecorrigeerde verschillen nader toe.

Ongecorrigeerde verschillen			
Post/omschrijving van de toelichting	Bedrag fouten in €	Bedrag onzekerheden in €	Referentie in dit verslag
Uit onze werkzaamheden met betrekking tot de ouderdom en in baarheid zijn wij meerdere oudere vorderingen gebleken, waaronder een vordering uit 2010. Deze vordering stond op 31/12/15 nog open vanwege een lopende rechtszaak. In 2016 heeft de provincie besloten om te stoppen met deze procedure en heeft in 2016 deze vordering volledig afgeboekt. Deze afboeking kwalificeert als een gebeurtenis na balans datum met een effect op de waardering per 31 december 2015. Derhalve dient eind 2015 een afwaardering van deze vordering plaats te vinden.	€ 654.844		pagina 13
Ten aanzien van waardering van lening die verstrekt is aan de RON bestaat een onzekerheid in de controle als gevolg van beperkt beschikbare controle-informatie op het moment van de afronding van de controle.		€9,6 miljoen	pagina 14

SiSa-bijlage

Bijlage 3

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2015 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door de provincie samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2015	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
E11	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)	Geen	-	N.v.t.
E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	Geen	-	N.v.t.
E37	Regeling Wilhelminasluis	Geen	-	N.v.t.
H8	Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)	Geen	-	N.v.t.

Actualiteiten BBV

Bijlage 4

Vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Het definitieve Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV met de wijzigingen voortvloeiende uit het traject Vernieuwing BBV en uit de invoering van de Vennootschapsbelasting is op 17 maart 2016 geplaatst in het Staatsblad. Deze wijzigingen hebben enerzijds effect op de begrotingsjaren 2017 en verder van de provincie. Anderzijds hebben deze wijzigingen ook op specifieke gebieden effect op de jaarrekening 2016. In het wijzigingsbesluit is geregeld dat met een ministeriële regeling nadere regels kunnen worden vastgesteld. Daarnaast heeft de commissie BBV naar aanleiding van het wijzigingsbesluit een aantal geactualiseerde richtinggevende notities gepubliceerd.

Bijgaand informeren we u op hoofdlijnen over de effecten voor de provincie.

Wijzigingen begroting 2017

Met ingang van begrotingsjaar 2017 (voor openbare lichamen ingesteld op grond van de Wgr vanaf 2018) dient de provincie rekening te houden met de volgende belangrijke wijzigingen:

- ▶ Indeling en verantwoording naar voorgeschreven taakvelden, deze voorgeschreven taakvelden zijn bij ministeriële regeling bepaald;
- ▶ Invoering van voorgeschreven beleidsindicatoren, ook deze zijn bij ministeriële regeling bepaald;
- ▶ Opnemen van een apart overzicht kosten overhead en meer inzicht in toerekening overhead, o.a. in overzicht overhead en paragrafen financiering en lokale heffingen
- ▶ Meer inzicht in prestaties verbonden partijen, door een betere koppeling tussen eigen taken en taken uitgevoerd door verbonden partijen.

- ▶ Voor de categorie “Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut” vervalt de keuzemogelijkheid tot het wel of niet activeren. Deze investeringen dienen met ingang van 2017 te worden geactiveerd. Tevens is het niet langer toegestaan om reserves direct hierop in mindering te brengen of versneld af te schrijven.

Wij adviseren u bovenstaande zaken mee te nemen bij het opstellen van de begroting 2017.

Wijzigingen jaarrekening 2016

De eerder genoemde wijzigingen hebben pas effect op de begroting 2017 en de daarmee samenhangende jaarrekening 2017. De jaarrekening 2016 wordt echter op een aantal vlakken al geraakt door de vernieuwing BBV:

- ▶ Het verplaatsen van de balanscategorie “bijdragen aan activa in eigendom van derden” van de financiële vaste activa naar de immateriële vaste activa;
- ▶ Het vervallen van de categorie “Niet in exploitatie genomen bouwgronden”.
- ▶ Nadere uitsplitsing van de ontvangen en nog te ontvangen voorschotbedragen met specifiek bestedingsdoel naar verstrekker, te weten:
 - ▶ Europese overheidslichamen;
 - ▶ Het Rijk;
 - ▶ Overige Nederlandse overheidslichamen.
- ▶ Uitbreiding verplichte toelichting aangaande bouwgronden in exploitatie.

Wij adviseren u bovenstaande zaken mee te nemen bij het opstellen van de jaarrekening 2016.

Actualiteiten BBV

Bijlage 4

Nieuwe notities Commissie BBV

De commissie BBV heeft de afbakening, definiëring en verslaggevingsregels rondom grondexploitaties kritisch onder de loep genomen. De reden hiervoor is een aantal ontwikkelingen op het gebied van grondexploitaties, zoals de wijzigende wet- en regelgeving (BBV, Omgevingswet en Vpb) en de forse afboekingen die de decentrale overheden hebben moeten nemen op haar grondexploitaties. Deze analyse heeft recent geleid tot het uitbrengen van een tweetal notities, te weten de notitie Grondexploitatie 2016 en de notitie Faciliterend grondbeleid. Beide notities treden per 1 januari 2016 in werking. De notities Rente en Overhead welke recent zijn verschenen treden pas per 1-1-2017 in werking. Wij informeren u over de inhoud van deze laatste twee notities door middel van onze vaktechnische brochure.

Gevolgen jaarrekening 2016 Notitie Grondexploitatie

De notitie Grondexploitatie bevat een aantal wijzigingen die effect hebben op het opstellen van de grondexploitaties en mogelijk de waardering van deze grondexploitaties. Onderstaand gaan we kort in op de belangrijkste wijzigingen en de gevolgen voor de provincie. Wellicht ten overvloede merken wij op dat de commissie BBV heeft bepaald dat deze voorschriften nog niet gehanteerd behoeven te worden in de jaarrekening 2015.

De definitie van de grondexploitaties is aangescherpt. Het startpunt van een Bouwgrond in exploitatie (BIE) is het statenbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex, inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie op de balans. Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken mag de looptijd van een grondexploitatiecomplex maximaal 10 jaar bedragen. Hier kan eventueel door middel van het treffen van

aanvullende beheersmaatregelen op basis van een statenbesluit van afgeweken worden.

Jaarlijks dient een herziening van de grondexploitatiebegroting plaats te vinden. Een actualisatie van het grondexploitatiecomplex en de grondexploitatiebegroting met planinhoudelijke wijzigingen, danwel autonome wijzigingen met materiële financiële gevolgen, moet opnieuw door de raad worden vastgesteld.

We adviseren GS om met PS af te stemmen op welke manier invulling gegeven kan worden aan deze vereisten vanuit de commissie BBV.

De toerekening van kosten aan de BIE wordt stringenter afgebakend:

- ▶ Enkel kosten zoals opgenomen in artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening mogen nog worden toegerekend;
- ▶ De toe te rekenen rente moet worden gebaseerd op de werkelijk betaalde rente;
- ▶ Het is niet langer toegestaan eigen middelen (reserves) rechtstreeks ten gunste van de BIE te brengen;
- ▶ Het is niet meer toegestaan om vanuit de BIE toevoegingen aan de voorziening voor bovenwijkse voorzieningen te doen.

We adviseren u vroegtijdig te analyseren wat de effecten van bovenstaande stellige uitspraak is en met de (financiële) effecten rekening mee te houden in de begroting/jaarrekening 2016.

Actualiteiten BBV

Bijlage 4

De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties wordt voor alle gemeenten en provincies gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone (2%).

Zoals in de wetwijziging aangegeven vervalt met ingang van 1 januari de categorie “Niet in exploitatie genomen bouwgronden” (NIEGG). De NIEGG's welke de provincie op de balans per 31 december 2015 heeft opgenomen dienen te worden geherubriceerd naar de materiële vaste activa tegen dezelfde boekwaarde als opgenomen in de jaarrekening 2015. Tenminste voor 1 januari 2020 dient de provincie deze NIEGG's, indien van toepassing, naar lagere marktwaarde tegen de dan geldende bestemming hebben teruggebracht.

In de plaats van het hanteren van de categorie NIEGG wordt het activeren van voorbereidingskosten voor grondexploitaties als kosten van onderzoek en ontwikkeling onder de immateriële vaste activa wel toegestaan. Dit mag onder de volgende voorwaarden:

- ▶ De kosten moeten passen binnen de kostensoortenlijst van het Bro;
- ▶ De kosten mogen maximaal 5 jaar geactiveerd blijven staan onder de immateriële vaste activa. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie danwel worden afgeboekt t.l.v. het jaarresultaat;
- ▶ Plannen tot ontwikkeling van de grond waarvoor de voorbereidingskosten worden gemaakt, moeten bestuurlijke instemming hebben, blijkend uit een statenbesluit of – indien gedelegeerd – een collegebesluit.

Gevolgen jaarrekening 2016 Notitie Faciliterend grondbeleid

Naast een actieve grondexploitatie kan de provincie ook in gevallen kiezen voor een faciliterend grondbeleid waarbij sprake kan zijn van kostenverhaal. De commissie BBV heeft ten aanzien van dit faciliterende grondbeleid een separate notitie uitgebracht, hierin zijn de volgende belangrijke aanwijzingen gedaan. Wij adviseren u om in begrotingsjaar 2016 de reeds gemaakte analyse van uw grondexploitatieportefeuille op een juiste wijze te rubriceren binnen de balans.

Kosten die gemaakt zijn in het kader van faciliterend grondbeleid en kunnen worden verhalen op derden, classificeren als vordering op de balans. Afhankelijk van de status van de vordering dient deze vordering op de balans van de provincie tot uiting te komen als kortlopende vordering of overlopend actief. Bepalend voor de classificatie is de aanwezigheid van een getekende overeenkomst.

Als de kosten worden verhaald op basis van een exploitatieplan, maar verrekening nog niet kan plaatsvinden doordat nog geen omgevingsvergunning is aangevraagd of nog geen posterieure overeenkomst is gesloten, dienen de gerealiseerde nog te verhalen kosten te worden verantwoord als ‘nog te verhalen kosten’ onder de overlopende activa. Hieraan zijn wel vergelijkbare voorwaarden, zoals aan de activering van voorbereidingskosten voor actieve grondexploitaties gesteld.